

har fundet andre publikationsdata for »Herolden« og »Den radikale Socialist« end de i Niels Thomsens disputats anførte?). Men alt i alt er Engbergs bog et godt og nyttigt bidrag til udforskningen af den danske arbejderbevægelses historie.

Jens Rahbek Rasmussen

HELGE SKOVMAND: ET HJEM – EN SKOLE – ET BLAD. *Erindringer. Gyldendal 1976. 187 s., ill., kr. 48.*

I april 1976 fyldte Højskolebladet 100 år, og her i jubilæumsåret udgives disse erindringer af den tidligere redaktør Helge Skovmand, der var ansvarshavende 1908–58. Betegnelsen erindringer er nok lidt misvisende, eftersom Skovmand ikke fastholder den traditionelle erindringsform. Det private er tværtimod med hård hånd reduceret til det absolut nødvendige, og f. eks. er det private islet i skildringen af barndomshjemmet først og fremmest benyttet til at karakterisere et grundtvigsk miljø på Bornholm.

Forordet fortæller ikke noget om bogens tilblivelse, men forfatteren må foruden sin fornemme hukommelse, sine dagbøger og et omfattende privatarkiv bygge på grundige studier. Bogen er desuden forsynet med noter og navnerogter og lægger således op til at blive læst og opfattet som andet end private erindringer.

Den tredelte titel henviser til nogle faste punkter i forfatterens liv: Det grundtvigske barndomshjem skildres poetisk og dog præcist bl. a. med en fremhævelse af læsevanerne, højskolen og dens mænd sættes op mod de nye åndelige strømninger – Skovmand var på Askov 1901–03 – og endelig er fremstillingen af Højskolebladet og dets mange forbindelseslinier ført frem til ca. 1918.

Anders Pontoppidan Thyssen har engang fremført, at grundtvigianismen er et miljø. Gør man denne karakteristik til sin, forstår man bedre de vanskeligheder han og andre har mødt. Hvordan trænge ind i et miljø, hvor de bærende værdier er aldrig udtalte selvfølgeligheder, hvor ord har en anden valeur, hvor man på mange måder lever i en anden kultur? Der er imidlertid ikke tale om en lukket verden som f. eks. Indre Mission – man er tværtimod overordentlig meddelssomme, men de grundtvigske er oftest så forankrede, indfødte og indgiftede, at de er ude af stand til at beskrive egne forhold.

Skovmand har det ikke udtalte mål at fortælle træk af den grundtvigske bevægelses historie, og den 93-årige forfatter formår – måske i kraft af det vældige åremål han spænder over – at give en omhyggelig introduktion til emnet. Som redaktør synes han bestandig at have bestræbt sig på at holde dialogen mellem bevægelsens fløje i gang, og disse formidlende egenskaber er sandsynligvis stærkt medvirkende til, at han som datidig deltager og tilskuer kan berette så åbent om det grundtvigske miljø. Det vil være en oplagt urimelighed at forsøge

at referere bogen, men det kan da nævnes, at den rummer mange velformede portrætter og nøgterne vurderinger af de mange brydninger i Højskolebladets spalter.

Som dreven skribent henvender Helge Skovmand sig fortsat til sin nutid, og disse fordringsløse »erindringer« er bl. a. derved blevet en genvej til forståelsen af den grundtvigske verden.

Søren Ehlers

ROAR SKOVMAND: DR 50. *Udgivet af Danmarks Radio i anledning af 50 års jubilæet 1. april 1975. 391 s. (engelsk summary), ill., kr. 95.*

En gruppe historikere og samfundsforskere har i tre år arbejdet på Danmarks radios jubilæumsbog med fri adgang til alt materiale i huset. De oprindelige ganske ambitiøse mål er på visse punkter nået: en systematisk koncentration om bestemte problemer gør at bogen rager ud over den sædvanlige institutionshistorie. På andre punkter er arbejdet slået fejl. Som det erkendes i forordet, har man helt udeladt det sammenlignende internationale perspektiv og ligeså DRs indflydelse på befolkningen og samfundsudviklingen. Men heller ikke det, der herefter (nærmest) er bogens hovedlinje – nemlig statsmagtens, radioledelsens, medarbejdernes og publikums påvirkning af virksomheden og programmerne – bliver dækket på nogen fyldestgørende måde.

Det er måske rigtigt, at et samvirke mellem flere forskere er nødvendigt for en virkelig indtrængen i et så enormt og kompliceret emne. Men en kollektiv indsats, der ikke er koordineret og organiseret, kan resultere i en dårligere løsning, end en enkelt mand med sine sparsomme kræfter kunne yde. Dette er sket her. De enkelte afsnit har hver for sig en ganske høj kvalitet, men da der ikke er sket nogen forudgående, grundlæggende sortering eller prioritering af problemer, metoder og materiale, er bogen som helhed blevet marskandiserbutik snarere end en kunstudstilling. Det er tydeligt, at forfatterne hver for sig har følt behovet for ledende principper – men altså for sent.

I bogens sidste kapitel behandler økonomen Steen Sauerberg lytter- og seerundersøgelserne, som de ligger fra 1929, 1950 og tættere fra 60erne. Han går ind på tallenes mulige konsekvenser, især jo ledelsens ingenlunde indlysende fortolkning af publikums ønsker, og han opstiller en skematisk »massékommunikationsmodel for radio/tv« (s. 364). Overvejelser af denne type i indledningen kunne have givet bogen struktur, men nu bliver det bare en slutraket. På tredjesidste side får vi også et lynsnit af programstatistikken, som blot understreger, at de forudgående 370 sider er skrevet uden nogetsomhelst greb om strukturen og udviklingen i programmerne – hvilket selvfølgelig er en afgørende begrænsning også i fremstillinger over styringsprocessen.